

סוגיות תפילה- 3 / הכנה לתפילה

1. ברכות (ל',ב')

אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין, כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים.

עין אי"ה (ברכות א', עמ' 127)

אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש. מליצת "כובד ראש" תבוא לציין, כי לפעמים האדם מתחכם ומשיג עניינים נכבדים, אבל הם רפויים בידו ואינם מושרשים יפה בלבבו באופן שיתנהג על פיהם במעשיו ויעמוד בהם נגד טבעי תאוותיו. על כן הם קלים, ועל ידי איזה רוח מצויה, מתאוה וכבוד וכיוצא בזה, יפרחו וידחו ממקומם, על כן תומלץ בלשון "קלות ראש". וההיפך, בהיות ההשגות הטהורות, שמהם מקור למעייני מוסר ויראת ד' טהורה, מושרשות יפה בלב וקניויות בטבע, הוא "כובד ראש". ועיקר התפילה היא להקנות היסודות הידועים בשכל, שיהיו קבועים בטבע וקנין נפשי. על כן אין עומדים להתפלל אלא מתוך כבוד ראש, שתהיה תכונת הנפש נאותה לערך התפילה ומטרתה. ומפני שכפי מידת כל אדם, אין טבע הלב בידו להופכו לשעה קלה אל הטוב מטבעו, אמנם בידו להגביר עליו שלטון השכל, שיסור הלב למשמעתו בהכרח. וזהו "כובד ראש", הכנת השכל בטהרתו להיות מוכן לעבודת ד' השלמה, ושיהיה חזק בהסכמה לשלוט על הלב.

חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוונו את לבם לאביהם שבשמים. אע"פ שלפי מידת כל אדם- די בכובד ראש, דהיינו שלטון השכל, אע"פ שמידותיו הטבעיות עוד אין פונות בעצמן אל הטוב. אבל מידתן של החסידים הראשונים היתה נעלה מזה, הם לא מצאו די לשלמותם בהרמת מעלת השכל והשלטתו, ולהניח את הלב, שהוא שורש המידות הטבעיות, בטבעו הבהמי. כי אם היו שוהים שעה אחת, לישר גם כן דרכי טבעם, שהוא ליבם, לאביהם שבשמים, שתהיה הנטיה הטבעית גם כן טהורה לפי השלימות העליון, שהוא נוכח פני ד'. ותחת אשר ציור השכל עושה מעשיו בחיפזון, ואין צריך לו זמן רב, כי יוכל השכל לצייר רב טוב ולהסכים גם כן בסקירה אחת, מפני שהוא כח חופשי ואינו מוטבע בחומריות. אבל הלב, שהוא טבוע בנושא חומרי, לו דרוש זמן הגון לברר כוחותיו ונטיותיו ולהכינם אל הטוב. על כן לכובד הראש, שהיא מידת כל אדם, לא ניתנה זמן, ולמידת חסידים הראשונים, שהיא לכוין את הלב- היה דרוש שהיה שעה אחת, כי החומר מתפעל בהדרגה זמנית.

2. גמ' (שם ל"א,א')

תנו רבנן: אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך שמחה של מצוה.

עין אי"ה (שם, עמ' 129)

התפילה צריכה שתפעול על כוחות הנפש להתעסק במושכלות טהורים ועל כוחות הגוף להתעסק במעשים טובים. על כן צריך לכוון מעמד הכוחות הגופניים והנפשיים, באופן שיהיו הגונים וראויים לקבל שלימות מהתפילה כפי תכליתה. על כן, כדי שלא למנוע מהנפש פעולתה, צריך למנוע העצבות שמכבידה על כוחות הנפש שלא יתרוממו להשגות טהורות ובהירות, והעצלות מכוחות הגוף, שיהיו מוכנים לפעול טוב כפי מה שתעירהו השלימות המתווספת ע"י התפילה.

ולא מתוך שחוק, ולא מתוך שיחה, ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים. לשלימות התפילה צריך שיקדימו ארבעה ציורים. הא', ציור המשכת יראת ד', והוא היפוך השחוק, כי השחוק ממעט היראה, אפילו יראת הכבוד של השחוק עצמו, כמאמר החכמים: 'מי שרב שחוק מתמעטת יראתו'. הב', צריך שיצייר עיקר שלימות הנפש רק באושרה הפנימי, בהכרת כבודה ושלימותה

בהיותה מתענגת על ד' ומאירה באור הדעת ויראת ד'. על כן, צריך שירחיק ממנו לעת התפילה מצב המורה על קניית השלימות דווקא מחוץ לנפש, שזהו יסוד השיחה, למצוא האושר אצל אחרים ולא אצל עצמו, כי אושר הנפש הפנימי יבא בהגיונה עם עצמה. הג', צריך שיסכים כי ראוי שיהיו הנהגותיו כפי השכל והציור השלם המושלם ביראת ד', שזהו תכלית התפילה. ולזה צריך שימנע מקלות ראש, שיסוד קלות ראש הוא שיתנהג בהנהגה אפילו היפך מושכליו עצמו. הד', צריך שיצייר יקרת ערך הדיבור, ובזה תצטייר בנפשו ערך התפילה, שנעשית בכח היתרון של האדם על יתר בעלי חיים, ולזה צריך שיתרחק מדברים בטלים, שהם מורים זילזול על כח הדיבור, שראוי לשמרו ולכבדו, לבלי להשתמש בו כי אם לדברים מכובדים וקדושים. **אלא מתוך שמחה של מצוה.** המצוה, היא יוצאת גם כן לפועל לחוץ לנפש העושה, אמנם השמחה, היא השלימות הפנימית שנפש הישר מרגשת בהיותה משגת שהיא הולכת בדרך ישרה וטובה, וההשלמה הפנימית היא תכלית לתפילה.

3. עין אי"ה (שם, עמ' 126)

וכמה ישהה בין תפלה לתפלה. ר' הונא ור' חסדא, חד אמר: כדי שתתחונן דעתו עליו, וחד אמר: כדי שתתחולל דעתו עליו. התחלת ההכנה לתפילה הוא שתהיה דעתו צלולה כל כך, באופן שיוכל לשפוך שיחו לצורכי עצמו, להיוושע בחסדי ד'. והמידה האמיתית היא, שיתרומם כל כך ברוחו, עד שירגיש שעיקר התפילה אינה ראויה להיות כי אם לצרכי הכלל, ועל ידי התרוממות הכלל- ממילא תמשך הצלחת הפרט. אלא שלכוננה זו צריך התרוממות נפש ביותר, כי בהיות האדם במצב קוצר רוח אי אפשר לו להתרומם לשאיפה של ישועת הכלל. על כן, חד אמר 'כדי שתתחונן', היינו תחנונים של יחיד, כדכתיב במשה "ואתחנן אל ד'", בשעה שעסק בעסק העברתו את הירדן לעצמו. וחד אמר 'כדי שתתחולל דעתו', להשכיל את דאגת הכלל, כדכתיב "ויחל משה", בשעה שהתפלל על ישראל. וההרגשה הכללית היא, כשהיא באה, עמוקה מאד, וצרת הרבים מסעירים מאד את הלב, עד שהוא במצב חולי מרוב כאב ועקת נפש. כי לא תוכל נפש היחיד לשאת רגש צרת הכלל, הנוגע עד לבבה, כי אם ברגש חזק מאד. על כן תקרא 'חילו' - תפילה שבאה לצרכי הכלל, מגזרת חולי, והמתפלל באהבת כלל עם ד', מצפה ליום "חבוש ד' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא".